

The effect of economic sanctions on the escalation of criminal behavior from the perspective of criminal sociology

*Samaneh Naseri*¹

*Shahid Shaterypour*²

*Mojtaba Ansarian*³

Article type: A research paper extracted from a doctoral thesis

Received:24/10/2021 Accepted: 10/4/2022

NAJA Strategic Studies Quarterly/Vol.7/NO.2/(serial24)Summer 2022*177-197

DOR: 20.1001.1.25381946./ssj.2022.99121

Abstract

Sanctions are a set of actions that one or more international actors take on one or more other actors in order to achieve one or two goals; Such as punishing the other party to prevent action on matters that are valuable to the sanctioning party or forcing the other party to comply with some norms that are important to the party taking action. Undoubtedly, crime and society are two realities that are in direct relationship with each other and are mutually influenced. Sanctions cause problems for the country's economy due to restrictions on international economic relations, and since the national economy is one of the important factors in social stability, therefore, disruption in the national economy and economic instability, as one of the factors of the trend It is considered a crime, especially in the financial sector and aggravated crime; Therefore, the main question of the current research is to examine the role of sanctions in intensifying crime. It should be noted that apart from the variable of sanctions, other components such as administrative and political, economic structure and management, general culture and customs of the society, the degree of realization of a transparent economy and following economic solutions, compliance with the law or evading the law in committing a crime It has an effect that only the role of sanctions is emphasized in this article. The research method is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of nature. The method of collecting information has been done in a library manner and using a phishing tool. The research information has been qualitatively analyzed and the result of the research indicates that the imposition of sanctions due to the occurrence of serious and effective problems on the trade relations as well as the country's economy and production, causes the intertwining of internal problems, which aggravates Committing a crime, especially in financial affairs, will cause.

Key words: unilateral sanctions, multilateral sanctions, criminal behavior, criminal sociology

1. Phd student of criminal law and criminology, Naraq Branch, Faculty of Law, Islamic Azad University, Naraq, Iran, samaneh.naseri65@yahoo.com

2. Assistant Professor of the Department of Law, Member of the Academic Board of the Judiciary Research Institute, Tehran, Iran(Co responsible author), shahidshateri@grj.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of International Law, Faculty of Law, Payam Noor University, Tehran, Iran, m_ansarian@pnu.ac.ir

تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر تشدید رفتار مجرمانه از منظر جامعه‌شناسی جنایی

سمانه ناصری^۱

شهید شاطری پور^۲

مجتبی انصاریان^۳

نوع مقاله: مقاله پژوهشی مستخرج از رساله دکتری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱/۲۱

فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا/سال هفتم/شماره ۲(پیاپی ۲۴) - تابستان ۱۴۰۱* ۱۷۷-۱۹۷

DOR: 20.1001.1.25381946./ssj.2022.99121

چکیده

تحریم مجموعه اقدام‌هایی است که یک یا چند بازیگر بین‌المللی بر یک یا چند بازیگر دیگر به منظور تحقق یک یا دو هدف به عمل می‌آورند؛ مانند تنبیه طرف مقابل برای جلوگیری از اقدام در خصوص اموری که برای تحریم‌کننده ارزشمند است یا وادار ساختن طرف مقابل به رعایت بعضی هنجارها که برای طرف اقدام‌کننده حایز اهمیت می‌باشد. بدون شک، جرم و جامعه دو واقعیتی هستند که در ارتباط مستقیم با یکدیگر قرار داشته و در تأثیر و تأثر متقابل با هم هستند. تحریم‌ها به دلیل ایجاد محدودیت در روابط اقتصادی بین‌المللی موجب بروز مشکلاتی برای اقتصاد کشور می‌شود و از آنجا که اقتصاد ملی از عوامل مهم در ثبات اجتماعی است، بنابراین، اختلال در اقتصاد ملی و بی‌ثباتی اقتصادی، به‌عنوان یکی از عوامل گرایش به جرم به‌ویژه در بخش مالی و تشدید ارتکاب جرم قلمداد می‌شود؛ از این رو، پرسش اصلی پژوهش حاضر، بررسی نقش تحریم‌ها در تشدید ارتکاب جرم است. لازم به ذکر است که غیر از متغیر تحریم‌ها، سایر مولفه‌ها همچون ساختار و مدیریت اداری و سیاسی، اقتصادی، فرهنگ عمومی و عرف جامعه، میزان تحقق اقتصاد شفاف و پیروی از راهکارهای اقتصادی، تبعیت از قانون یا قانون‌گریزی در ارتکاب جرم تأثیر دارد که در این مقاله تنها بر نقش تحریم‌ها تأکید شده است. روش پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت، توصیفی - تحلیلی است. روش جمع‌آوری اطلاعات نیز به‌شیوه کتابخانه‌ای و با استفاده از ابزار فیش‌برداری صورت گرفته است. اطلاعات پژوهش به‌شیوه کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد نراق، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران samaneh.nasari65@yahoo.com

۲. استادیار گروه حقوق، عضو هیئت علمی پژوهشکده قوه قضائیه، تهران، ایران (نویسنده مسئول) shahidshateri@gri.ac.ir

۳. استادیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران m_ansarian@pnu.ac.ir

است و نتیجه تحقیق حاکی از این امر است که اعمال تحریم‌ها به دلیل بروز مشکلات جدی و موثر بر روابط بازرگانی و همچنین، اقتصاد و تولید کشور، موجب درهم تنیدگی مشکلات داخلی می‌گردد که این امر، تشدید ارتکاب جرم به‌ویژه در امور مالی را موجب خواهد شد.

واژگان کلیدی: تحریم‌های یک‌جانبه، تحریم‌های چندجانبه، رفتار مجرمانه، جامعه‌شناسی جنایی

مقدمه

تحریم‌ها موجب مشکلات بسیاری در داخل کشور از جمله خودداری از انباشت سرمایه، طفره‌رفتن از قانون‌گرایی و اطاعت از آن، عدم شفافیت در رفتارها و اوج گرفتن اقدامات فراقانونی به دلیل دور زدن تحریم‌ها می‌شود. در بعد خارجی نیز تحریم‌ها دلیلی برای طرد شدن کشور و دوری آن از بازارهای جهانی است. این مفروضه مورد نظر دولتمردان کشور از جمله مقام معظم رهبری است؛ چنان‌چه ایشان در بیانات خود در نوروز ۱۴۰۰ تحریم را به عنوان یک مولفه در کنار سایر مشکلات فراوان قرار دادند و در جای دیگر در همین سخنرانی، از عبارت "تحریم و امثال اینها" استفاده نمودند که نشان از تأثیر تحریم‌ها دارد (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47576>).

حال، با توجه به این گزاره‌ها، پرسش مدنظر این پژوهش در خصوص تأثیر تحریم‌ها بر ایران با مفروض دانستن اثر منفی آن بر اقتصاد کشور بر ارتکاب جرم در کشور است. در این خصوص باید گفت که دولت‌ها و شرکت‌های بزرگ فراملی به دنبال محیطی مساعد برای سرمایه‌گذاری می‌باشند اما تحریم‌ها در همان ابتدای امر موجب به حاشیه‌رفتن کشور تحریم‌شده برای سرمایه‌گذاری خارجی می‌شود. از آنجا که سرمایه‌گذاری خارجی باعث ورود ارز و به‌همراه آن، دانش و فن‌آوری است، می‌تواند رونق کسب‌وکار در اقتصاد را موجب شود. در ادبیات اقتصادی، "سرمایه‌گذاران" را به آهویی تشبیه می‌کنند که با هوش و ذکاوت خاص خود، با کمترین احساس خطری از صحنه می‌گریزند؛ به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاران با حساسیتی فوق‌العاده، شرایط عمومی حاکم بر فعالیت خویش را می‌سنجند. از نظر آنها سرمایه‌گذاری نیازمند اطمینان از شرایط اقتصادی است که تأمین آن در سایه قوانین و نظام حقوقی‌ای که اجرای آنها را ضمانت کند، ممکن می‌شود (میراحمدی، ۱۳۹۳: ۳۲).

تلاش برای آشکار کردن اثر منفی تحریم‌ها بر کشور و نشان‌دادن ارتباط مستقیم تحریم‌ها با بروز جرم و تشدید ارتکاب جرایم به‌خصوص در زمینه مالی و اقتصادی، هدف این پژوهش است. این

پژوهش از نظر چيستی پژوهش علمی، کیفی و از لحاظ ماهیت، توصیفی است و با استفاده از واقعیت‌های اثرگذار تحریم در جامعه و اقتصاد به تحلیل موضوع پرداخته است. روش جمع‌آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای بوده و ابزار جمع‌آوری نیز از نوع فیش‌برداری است و اطلاعات پژوهش به شیوه کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

ادبیات نظری پژوهش

برای شناخت کامل و درک بهتر از هر رشته‌ای از علوم، به ویژه در حوزه علوم انسانی، تعریف مفاهیم و بیان روشن از آن در شناخت مسائل، مشکلات و ارائه پیشنهادها و راهبردها بسیار مهم است. به همین دلیل، ضروری است که فراخور مطالب و تقسیم‌بندی صورت گرفته، قسمتی از مطلب، به بیان مفاهیم و تعریف و تبیین آن اختصاص یابد.

۱. تحریم

یکی از واژه‌های انگلیسی^۱ که بعد و گستره آن از تحریم کمتر بوده است، تصاحب اموال افراد توسط دولت برای مقاصد عمومی تعریف شده است. در واقع، ترجمه کلمه زیرنویس شده، تحریم صادرات و فروش و گاه ممنوعیت در تمام حوزه‌های بازرگانی است. در ادبیات رایج بین‌الملل، تحریم واردات و صادرات و گاه تنها امتناع از خرید به کلمه دیگری اطلاق می‌شود^۲. در حقیقت، کشوری که دچار تحریم اقتصادی می‌شود، به طور حتم، یکی از موارد یادشده یا هر دو - که در حوزه اقتصادی است - بر آن اعمال می‌شود؛ اما تحریم فراتر از دو واژه یادشده است و تمام ممنوعیت‌ها شامل اقتصادی، نظامی، فرهنگی، آموزشی و ورزشی را در بر می‌گیرد. همچنین، واژه محاصره اقتصادی^۳ نیز در ادبیات حقوق بین‌الملل به عنوان نتیجه تحریم‌های اقتصادی به کار می‌رود. در این قسمت، چند تعریف مطرح از تحریم و سپس، تعریف مد نظر این پژوهش بیان می‌شود.

کمیسیون حقوق بین‌الملل، تحریم را اقدامی می‌داند که از سوی گروهی از دولت‌ها یا در چارچوب یک سازمان بین‌المللی اعمال می‌شود (<http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english>). در تعریفی دیگر، تحریم اقتصادی به معنای خاتمه بخشیدن به روابط تجاری و مالی از سوی یک دولت است (Gary et. al, 2007: 12). همچنین، تحریم اقدامی دسته‌جمعی و کیفی تعریف شده است که مقتضی اقدام‌های لازم دیپلماتیک اقتصادی یا نظامی در برابر دولتی است که برخلاف اهداف کشور

1. Embargo
2. Boycott
3. Blockade

تحریم کننده، رفتار کرده‌است.

تحریم مجموعه اقدام‌هایی است که یک یا چند بازیگر بین‌المللی بر یک یا چند بازیگر دیگر به‌منظور تحقق یک یا هر دو هدف زیر به عمل آورند: تنبیه طرف مقابل به‌منظور جلوگیری از اقدام مواردی که برای او ارزش دارد یا وادار کردن طرف مقابل به رعایت بعضی هنجارها که برای طرف اقدام‌کننده حایز اهمیت است (Galtuny, 2016: 15). در خصوص یک‌جانبه بودن تحریم‌ها مجمع عمومی سازمان ملل تأکید دارد که تدابیر قهری و تقنین یک‌جانبه مغایر با حقوق بین‌الملل، حقوق بشردوستانه بین‌الملل، منشور سازمان ملل و هنجارها و اصول حاکم بر روابط مسالمت‌آمیز میان دولت‌ها است (UNGA Resolution: 2020). هرچند که نظر مقابل آن است که کشورها در انتخاب و نوع روابط خود آزاد می‌باشند و تحریم‌های حقوق بشری بر ضد ناقضان حقوق انسانی می‌تواند مفید باشد؛ چنانچه در خصوص آفریقای جنوبی، کارایی مثبت خود را نشان داد.

یک فرهنگ انگلیسی به نام "فرهنگ بین‌الملل" در تعریف تحریم آورده‌است: «جریمه و مجازات‌هایی هستند که به‌عنوان عواقب رفتار غیرقانونی تلقی می‌شوند. تحریم‌ها در روابط بین‌الملل شامل تلاش‌های دسته‌جمعی جامعه بین‌المللی برای اجبار دولت خاطی به‌منظور انطباق با حقوق بین‌الملل است. البته زمانی که راهکارهای سیاسی و حقوقی حل اختلافات با شکست مواجه شده باشند» (Roy, 2001: 299).

فرهنگ لغت آکسفورد، تحریم را اقدام‌هایی مانند ایجاد محدودیت بر بازرگانی یا شرکت در مسابقه‌های ورزشی بر ضد یک دولت به‌منظور واداشتن آن به انطباق با ارزش‌ها و توافقی‌های بین‌المللی تعریف کرده‌است (http://oxforddictionaries.com/definition/american_english). فرهنگ لغت بریتانیا، تحریم^۱ را اقدام‌هایی مانند توقف بازرگانی بر ضد کشوری به‌منظور تبعیت از حقوق بین‌الملل می‌داند (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary>). تحریم به‌معنای اعمال محدودیت‌های یک دولت یا جامعه بین‌المللی بر ضد یک کشور یا یک گروه است و مهم‌ترین نوع آنها، تحریم اقتصادی است. تحریم‌های یادشده به‌معنای «تدابیر قهرآمیز اقتصادی بر ضد یک یا چند دولت به‌منظور ایجاد تغییر در سیاست‌های آن کشور یا حداقل بازرگانان بازیگر کننده نظر یک دولت درباره این قبیل سیاست‌هاست». بنا به تعریف رابرت گیلپین^۲ تحریم اقتصادی به‌معنای "دست‌کاری روابط اقتصادی به‌منظور اهداف سیاسی" است (حق‌شناس، ۱۳۹۰: ۸).

1. Sanction

۲. Robert Gilpin پژوهشگر اقتصاد سیاسی بین‌الملل و استاد سیاست و امور بین‌الملل در دانشکده امور عمومی و بین‌المللی وودرو ویلسون دانشگاه پرینستون

تحریم جامع واژگان یادشده است. تحریم در مقابل عدم محدودیت در بازرگانی آزاد به معنای مبادله و جریان آزاد کالاها و خدمات بین کشورها بر اساس تقسیم بین‌المللی کار و نظریه برتری نسبی و بدون هیچ‌گونه دخالت مستقیم تحدیدی یا تشویقی دولت‌ها قرار می‌گیرد.

اتاق بازرگانی بین‌المللی^۱ اعمال تحریم را توسط شورای امنیت، شورای اتحادیه اروپا و دولت‌ها می‌داند که در آن معامله با کشورهای خاص، افراد، کشتی‌ها، هواپیماها، کالاها و به‌ویژه صدور مجوز خروج فن‌آوری یا کالاهای کنترل شده ممنوع می‌شود (<http://www.iccwbo.org/News/Articles/2010/ICC>).

پیش از بیان تعریف تحریم مدّ نظر این پژوهش، باید نکته‌ای در خصوص واژه یادشده خاطر نشان شود و آن این است که تحریم مفهومی است با ماهیت حقوقی (بین‌الملل) و تنها یک‌جانبه که از سوی شورای امنیت بر دولت یا دولت‌هایی اعمال می‌شود. با این توضیح، به‌کاربردن واژه تحریم برای توصیف ایجاد ممنوعیت و محدودیت در روابط با دولتی از سوی یک یا چند دولت صحیح نیست؛ بلکه در تعریف و تبیین حالت مذکور، باید از محدودیت روابط استفاده کرد؛ اما از آنجا که در ادبیات حقوق بین‌الملل، تحریم بر قطع یا ایجاد محدودیت بر حوزه‌های مختلف روابط از سوی دولت‌ها خارج از قطعنامه‌های شورای امنیت نیز به کار می‌رود، از واژه تحریم استفاده می‌شود.

تحریم در حوزه اقتصادی بر روابط مالی، پولی، ارتباط‌های بانکی و خرید و فروش کالاها و خدمات حاکم می‌شود. همچنین، تحریم‌ها حوزه‌هایی مانند سرمایه‌گذاری، انتقال دانش و فن‌آوری، ورزشی (برگزاری مسابقات ورزشی، شرکت ورزشکاران در مسابقات بین‌المللی، جهانی و المپیک) سیاسی و حاکمیتی (ورود و فعالیت در سازمان‌ها و گردهمایی‌های بین‌المللی و روابط با اشخاص حقوق بین‌الملل) و آموزشی (ثبت‌نام و پذیرش دانشجویان، برگزاری دوره‌های خاص در حوزه‌های مختلف) دولت هدف را مورد ممنوعیت و محدودیت قرار می‌دهد. به نظر می‌رسد که در رأس همه هدف‌های تحریم، تأمین منافع ملی (در نظام‌های مردم‌سالار) یا منافع حاکمان دولت‌ها (نظام‌های دیکتاتوری یا خودکامه) مدّ نظر تحریم‌کنندگان باشد. البته گفته شده است که مهم‌ترین هدف و مقصدی که برای تحریم‌ها برشمرده‌اند، تغییر رفتار یا سیاست و خط‌مشی یک دولت و یا الزام آن به فعل یا ترک فعل معین است (Ilieva, et.al, 2018: 201). حال با توجه به توضیح ارائه‌شده، منظور از تحریم‌های یک‌جانبه، محدودیت‌ها و ممنوعیت‌هایی است که یک

1. International Chamber of Commerce

دولت بر دولت یا دولت‌هایی وضع می‌کند. در این فرآیند، دولت‌ها جدا از قطعنامه‌های شورای امنیت، به محدودیت یا قطع روابط با دیگر دولت‌ها مبادرت می‌ورزند؛ مانند «تحریم نفتی ایران توسط انگلستان در دوره مصدق که از شاخص‌ترین موارد تحریم اقتصادی در جهان است» (یزدان فام، ۱۳۸۷: ۷۹۵) و منظور از تحریم‌های چندجانبه (بین‌المللی) تحریم‌هایی است که دولت‌ها در قالب تصمیم جمعی یا شورای امنیت سازمان ملل متحد براساس ماده ۴۱ منشور یا مانند اتحادیه اروپا بر دولت یا دولت‌هایی وضع می‌کنند. مطلب مهمی که به این پژوهش مربوط می‌شود، آن است که «به‌طور مسلم، تحریم‌های اقتصادی فشارها و سختی‌های قابل توجهی بر شهروندان عادی کشور هدف وارد می‌کنند» (Tzanakopoulos, 2011: 82). تحریم‌ها اغلب توسط سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌ها به‌عنوان ابزار سیاست‌گذاری معمول برای واکنش به اقدامات هر کشوری که با آنها مخالفت دارند، اعمال می‌شود (Kokabisghi, 2018: 376).

۲. رفتار مجرمانه

"رفتار مجرمانه" می‌تواند به شکل مثبت (فعل) یا منفی (ترک فعل) باشد. رفتار مجرمانه مثبت عبارت است از ارتکاب کاری که قانون آن را منع کرده است و مرتکب را مستحق مجازات شناخته است. جرم فعل ممکن است به صورت گفتن یا نسبت دادن شفاهی، کتبی یا انجام دادن عملی باشد که قانون ارتکاب آن را با قید مجازات منع کرده است؛ مثل توهین، افترا، سرقت، هتک ناموس، قتل، جاسوسی (ولیدی، ۱۳۸۸: ۲۳۶). گاهی قانون‌گذار وظیفه و تکلیفی برای افراد معین کرده است و در صورتی که اشخاص از انجام آن وظایف خودداری نمایند، برای مرتکب مجازات در نظر گرفته است (گلدوزیان، ۱۳۸۴: ۱۵۷).

۳. جامعه‌شناسی جنایی

جامعه‌شناسی علمی است که مطالعه پدیده‌های اجتماعی را برعهده دارد و هر آنچه که در محیط پیرامونی انسان قرار دارد (مانند تاریخ، فرهنگ، هنر، مذهب، خانواده، صدا و سیما، ارتش و به‌طور کلی، کلیه نهادهای موجود در جامعه) را مورد مطالعه قرار می‌دهد.

ظهور مکاتب جامعه‌شناسی جنایی از ۱۹۲۰ میلادی بود و دیدگاه‌های مبنی بر علت‌شناسی نوین از ۱۹۲۰ میلادی تا ۱۹۴۰ میلادی حاکم بوده است. جامعه‌شناسی جنایی متفاوت از جامعه‌شناسی کیفری است. جامعه‌شناسی کیفری عبارت است از مطالعه کارکرد - ساختار و نهادهایی که در امر عدالت کیفری دخیل هستند؛ مانند اینکه نهاد دادرسی چیست و چگونه تشکیل می‌شود و یا ساختار

آن چگونه ایجاد شده است و ... اما جامعه‌شناسی جنایی در راستای پیگیری اهداف علم جرم‌شناسی به وجود آمده است. جامعه‌شناسی جنایی یکی از شاخه‌های علم جرم‌شناسی اختصاصی است. جرم‌شناسی اختصاصی یا تخصصی شاخه‌هایی از این علم هستند که با استفاده از راه‌آورد‌های این دانش برای نیل به اهداف این علم تلاش می‌کنند.

چارچوب نظری پژوهش

برای درک بهتر و ریشه‌ای هر بحثی باید به مبانی نظری، فکری و فلسفی آن رجوع کرد. به همین جهت، در اینجا به آن مبانی و چارچوب نظری که به تحریم‌ها برمی‌گردد و موجب می‌شود که اعمال تحریم‌ها را مانعی بر تحقق حقوق مردم و نظم در جامعه بدانیم، می‌پردازیم.

الف. دکترین امنیت انسانی

امنیت انسانی در بردارنده ارزشی است که به دنبال تحقق حقوق و آزادی‌های مردمی، توجه به خواسته‌ها و تمنیات آنان و کسب رضایت شهروندان است. دکترین امنیت انسانی با محوریت انسان در مقابله با گفتمان امنیت دولت‌محور یا نگرش سخت‌افزار به امنیت است که آن را تنها نظامی و بازدارندگی در برابر حملات نظامی بر ضد تمامیت سرزمینی می‌داند. «امنیت انسانی به همه ابعاد تهدیدهای متوجه افراد بشری توجه می‌کند و صرف توجه به امنیت دولتی را کافی نمی‌داند» (قاسمی، ۱۳۸۷: ۵۲۹). طبق یک نظریه، امنیت در مفهوم دفاع از سرزمین در برابر تجاوز خارجی کافی نیست؛ زیرا عناصر بنیادین امنیت انسانی - یعنی ایمنی مردم در برابر تهدیدهای بر ضد جان، آزادی، سلامت، رفاه شخصی و کرامت انسانی آنها - ممکن است نه تنها به وسیله تجاوز خارجی بلکه همچنین، به وسیله نیروهای داخل کشور مورد مخاطره قرار گیرد (شایگان، ۱۳۸۶: ۲) علاوه بر آن، باید به سوءمدیریت، بی‌توجهی و مهم نبودن رفاه مردم توسط دولت‌مردان اشاره کرد که در نبود توسعه انسانی در دکترین امنیت انسانی موثر است. گزارش سال ۱۹۹۴ برنامه توسعه سازمان ملل متحد مفهوم جدیدی از امنیت انسانی ارائه داد که امنیت را مساوی با مردم می‌داند. این گزارش چهار ویژگی اساسی امنیت انسانی را به شرح زیر می‌داند:

۱. امنیت انسانی یک مسئله جهانی است که به مردم در همه جا (در کشورهای فقیر و غنی) مربوط می‌شود؛

۲. اجزای امنیت انسانی به یکدیگر وابسته‌اند؛

۳. امنیت انسانی از طریق اقدام‌های اولیه، بهتر تأمین می‌شود تا از طریق مداخلات بعدی (این امر هزینه را کاهش می‌دهد)؛

۴. امنیت انسانی مردم‌محور است؛ یعنی درباره این مسئله است که مردم چگونه در جامعه زندگی می‌کنند، چگونه از حق انتخاب‌های خود بهره می‌برند، به چه اندازه به بازارها و فرصت‌های اجتماعی دسترسی دارند و اینکه آیا آنان در صلح زندگی می‌کنند یا در جنگ به سر می‌برند. در پایان، گزارش یادشده، امنیت انسانی را این‌گونه تعریف می‌کند: «در امان بودن از تهدیدات مزمن مانند گرسنگی، بیماری، سرکوب و حمایت‌شدن در مقابل حوادث مخرب که روال عادی زندگی را مختل می‌کند». کارولین توماس^۱ معتقد است که امنیت انسانی وضعیتی را توصیف می‌کند که در آن، نیازهای مادی اولیه انسانی تأمین شده و شخصیت و هویت انسانی تحقق یافته باشد. همچنین، از نظر لوید آکسورتی^۲ امنیت انسانی عبارت است از رفع فقر و محرومیت، داشتن سطحی متناسب از زندگی و تضمین حقوق اولیه انسانی (کارولین، ۱۳۸۲: ۲۶). سابینا آلکایر^۳، امنیت انسانی را حفاظت درازمدت از هسته حیاتی کل زندگی بشری در برابر تهدیدهای خطرناک و بحرانی می‌داند؛ به نحوی که با برآوردن احتیاج‌های بلندمدت انسان سازگار باشد (www.crisis.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2). امنیت انسانی امروزه، به معنای حمایت از آزادی‌های اساسی بشر است - آزادی‌هایی که اساس زندگی هستند - این امر به معنای ایجاد نظام سیاسی، اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی است که روی هم رفته، بقاء، زندگی و کرامت مردم را تأمین کند (<http://hdr.undp.org/en/reports/global>).

به کارگیری مفهوم امنیت انسانی توسط برنامه توسعه سازمان ملل متحد، تلاشی بعد از جنگ سرد بود تا توجهات را به توسعه انسانی جلب و از این طریق، منابع انسانی و مالی را به سوی تسکین و درمان فقر جذب کند و آنها را از شاخص‌های اقتصادی ساده تولید ناخالص داخلی و از تمام مصارف نظامی و امنیت سنتی مربوط به دوران جنگ سرد به ابعاد دیگر توسعه سوق دهد (کر، ۱۳۸۷: ۶۰۳). امنیت انسانی، امنیت مردم را جایگزین امنیت دولت نمی‌کند، بلکه برعکس؛ در آن دو جنبه وابسته به یکدیگر را می‌بیند. امنیت انسانی و امنیت دولت دو مفهوم هستند که یکدیگر را تقویت می‌کنند. بدون امنیت انسانی، امنیت دولت قابل تضمین نیست. امنیت و ثبات در صلح در روابط بین دولت‌ها نیز مولفه مهمی در تأمین امنیت مردم است. هرچند امنیت ملی و حاکمیت دولت بر

1. Caroline Thomas

2. Liold Axworthy

3. Alkire Sabina

کل قلمرو، شرط اولیه توسعه است اما نباید در این مرحله متوقف شد و برای تحقق امنیت انسانی باید در فرآیند توسعه انسانی حرکت کرد.

امنیت انسانی تنها آزادی از ترس و هراس نیست بلکه علاوه بر آن، آزادی از احتیاج نیز هست. درحقیقت، امنیت انسانی علاوه بر رهیافت انسان‌محور، منتهی به این اندیشه می‌شود که امنیت افراد جهان، امری است که دغدغه مشترک و چه بسا مسئولیت مشترک همگان است. امنیت انسانی از برنامه توسعه انسانی از هفت محور غیرقابل خدشه تشکیل شده است و دولت‌ها در این خصوص نسبت به شهروندانشان مسئولیت دارند؛ امری که تحقق آن، موجب حذف خشونت و جنگ‌های داخلی و بین‌المللی می‌شود؛ زیرا تهدیدهای ناشی از فقر، بیماری و حکمرانی ضعیف، دو علت به هم پیوسته خشونت سیاسی هستند.

همچنین، امنیت انسانی دو شاخص کمیت پذیر دارد که در برخورد با مردم در اجتماع آشکار می‌شود و از مصادیق توسعه یافتگی است و عبارت است از: ۱. امید به زندگی و نه تنها زنده بودن. امید به وجود آینده‌ای بهتر و آرام‌تر؛ ۲. شادابی.

امنیت انسانی شرایطی را توصیف می‌کند که در آن بستر، رفع نیازهای مادی و معنوی انسان به‌طور هم‌زمان و دایمی فراهم می‌آید. این رویکرد زمانی در دستور کار نهادها و افراد قرار گرفت که نگاه سنتی به امنیت نتوانست چالش‌های این حوزه را پاسخ‌گو باشد و به موازات گسترش تحولات جهانی، ناامنی‌ها در سطوح ملی و بین‌المللی افزایش یافت (کینگ و همکاران، ۱۳۸۳: ۷۷۵). در دنیایی که وابستگی متقابل بر آن حاکم بوده و جهانی شده است، هر شخصی سهام‌دار امنیت انسانی است. در این جهان، آسیب‌ناپذیرترین شهروندان در کشورهایی زندگی می‌کنند که دولت‌مردان آن واحدهای سیاسی در قبال شهروندان خود مسئولانه رفتار می‌کنند. تحریم‌ها با امنیت انسانی و بین‌المللی که وجهی فراتر از نبود جنگ است و لزوم وجود روابط دوستانه، مغایرت دارد.

ب. رابطه تحریم‌ها و ارتکاب جرم

از منظر جرم‌شناسی، جرم به‌عنوان یک آسیب اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد و به‌عنوان پدیده‌ای است که حیات سالم زندگی جمعی را به مخاطره می‌اندازد. جرم‌شناسی به‌دنبال چرایی جرم است؛ به‌عبارت دیگر، جرم‌شناسی علم علل جرم است. جرم‌شناسی به‌دنبال علل پیدایش و شیوع جرم در جامعه است. جرم از نظر جرم‌شناسی محدود به قلمرویی است که حقوق جزا ترسیم کرده است؛ به‌عنوان مثال، سرقت از نظر یک جرم‌شناس عبارت است از همان تعبیری که یک

حقوقدان دارد اما تفاوتی که میان دیدگاه یک حقوقدان و یک جرم‌شناس در مورد جرم وجود دارد این است که حقوقدان تلاش خود را مصروف آن می‌کند که مطابق آیین دادرسی کیفری مجرمیت یا برائت متهم را مورد حکم قرار دهد اما جرم‌شناس با بررسی موقعیت مجرم، عوامل و عللی که او را به سمت ارتکاب جرم سوق داده است - اعم از عللی که در شخص مجرم است (مانند بیماری‌های روانی و جنون) یا عللی که در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر جامعه وجود دارد - مورد کنکاش دقیق قرار می‌دهد.

یکی از نظریاتی که در باب تبیین بزه کاری و راهکارهای پیشگیری از آن و نیز تحریم و تأثیر آن بر بزه کاری اثرگذار است، نظریه بی‌هنجاری و فشار است. گرایش به رفتارهای نابهنجار از مسائلی است که توسعه اجتماعی و اقتصادی و شکل‌گیری جامعه باثبات و دور از تنش و انحرافات را غیرممکن می‌سازد (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۶).

حقوقدانان معتقدند برای آنکه بتوان پدیده‌های جنایی (جرم) را به‌طور کامل و در کلیت آن درک کرد، بایستی توجه داشت که هر جرم دارای دو مفهوم یا واقعیت به‌عنوان دو رکن یک کل بسیط (جرم) است. از دیدگاه قانونی، مفهوم (واقعیت) مجرد قانونی این است که «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم نامیده می‌شود» (اردبیلی، ۱۳۸۲: ۲۲۱). این شناخت از جرم تنها ناظر بر تبیین آن از سوی قانونگذار است؛ به همین جهت، تنها به تعریف و تشخیص مصادیق هر جرم و تعیین نوع و میزان مجازات مقرر در قانون برای آن جرم می‌پردازد بدون آنکه به علل و عوامل ایجادکننده و تشکیل جرم اشاره‌ای داشته باشد.

مفهوم (واقعیت) انسانی و اجتماعی جرم نیز بدین معنا است که اگر به جرم فقط از زاویه دید قانون جزا (مفهوم مجرد قانونی) نگاه شود، بدون شک، جنبه دیگر آن - که همان واقعیت انسانی و اجتماعی جرم است - از نظر مغفول خواهد ماند. هیچ جرمی نیز بدون انگیزه انجام نمی‌گیرد؛ هرچند که از دیدگاه قانون جزا، انگیزه مجرم در تعیین مجازات او تقریباً و نه کاملاً بی‌تأثیر است. بنابراین، واقعیت انسانی و اجتماعی جرم از یک‌سو، ناظر بر خصوصیات فردی مجرم و حالت خطرناک او (واقعیت انسانی) و از سوی دیگر، مبین شرایط اقتصادی و اجتماعی (واقعیت اجتماعی) می‌باشد که مجرم را به سوی ارتکاب جرم سوق داده است.

ج. تأثیر تحریم‌ها بر حوزه مالی و اقتصاد

طبق گفته اقتصاددانان، در بخش‌هایی از جهان به دلیل تحریم‌های اقتصادی - سیاسی برخی از سازمان‌ها

و کشورهای بزرگ بر ضد سایر کشورها، اقتصاد بسیار متزلزل شده است (Kirman, 2010: 36). نتایج بررسی‌ها بر این نکته اذعان می‌کند که تحریم‌های اقتصادی که در سال‌های اخیر - از محدودیت در مرادوات بین‌المللی نظام بانکی تا حمل و نقل کالاهای انتقالی - کشور را دربر گرفته است، از یک سو، با محدود کردن عملیات بانکی فقط به تعدادی از بانک‌های فعال داخلی و همچنین، محدودیت در تبدیل و نقل و انتقال ارز، سبب کاهش قدرت مانور تولیدکنندگان و بازرگانان داخلی در بازار جهانی و حتی کاهش تجارت کالاهای مستثنا از تحریم شده است.

تحریم‌ها منجر به افزایش تورم و بیکاری، افزایش هزینه‌های تولید، رکود اقتصاد عمومی و ورشکستگی کسب و کارها شده است که سطوح مختلف اقتصادی را - از سطح ملی تا محلی - تحت تأثیر قرار داده است. بدیهی است که همه موارد ذکر شده می‌توانند سبب کاهش رشد و توسعه اقتصادی کشور شوند (Feghe, et. al, 2016: 86). این مهم به خصوص بر کسانی که فاقد پس‌انداز، شغل دوم یا منبع درآمد بالا یا درآمدهایی غیر از حرفه اصلی خود هستند، تأثیر گذار است؛ به عنوان مثال، اقتصاد روستاییان دارای آسیب‌پذیری بالایی است و با کوچکترین تغییری دچار مشکلات اقتصادی و اجتماعی متعددی خواهند شد (سجاسی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۶).

از سوی دیگر، قطع روابط گروهی از شرکت‌های خارجی - اعم از خریدار و فروشنده - با شرکت‌های ایرانی، موجب توقف روند تأمین برخی از مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای، ماشین‌آلات و در نتیجه، کاهش صادرات بخش‌های وابسته به این منابع شده است (آذربایجانی، ۱۳۹۴: ۵۶۲). مشکلات اقتصادی که در چند دهه اخیر در کشور ایجاد شده است را می‌توان حاصل شرایط بحران‌زای خارجی دانست که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به تحریم‌های ظالمانه بین‌المللی و نوسانات منابع حاصل از صادرات نفت اشاره نمود (کرباسی، ۱۳۹۸: ۶).

یکی از نتایج تحریم‌ها بر کشور، کاهش ورود جهانگرد به ایران بر اثر مسدود شدن راه‌های ارتباط مالی و بانکی مطمئن با شرکت‌ها و موسسه‌های جهانگردی است. این موضوع همچنین، به دلیل تأثیرگذاری منفی تحریم‌ها بر فعالان صنعت گردشگری و شهروندان سایر کشورها در مواجهه با ایران است؛ چراکه در سطح جهانی این ادعا مطرح می‌شود که وضع تحریم‌ها بر ضد ایران به دلیل فعالیت‌های هسته‌ای و موشکی ایران وضع شده است و این تلقی بر جهانگردانی که قصد مسافرت به ایران را دارند و اغلب افرادی علاقمند به تاریخ و فرهنگ باستانی ایران هستند، اثر خواهد داشت. این در حالی است که کشور ایران با داشتن حدود سه هزار کیلومتر مرز آبی در سواحل دریای خزر، عمان

و خلیج فارس، مالکیت بر حدود ۳۰ جزیره کوچک و بزرگ که هر یک همچون مرواریدی ارزشمند می‌درخشد، دارا بودن طیف وسیعی از چشم‌اندازهای طبیعی، تنوع آب‌وهوایی، چشمه‌های آب معدنی، وجود بزرگ‌ترین دریاچه جهان، سابقه تمدن چند هزار ساله، داشتن جاذبه‌های تاریخی متعدد به‌ثبت رسیده در کنوانسیون میراث جهانی یونسکو (چغازنبیل، تخت جمشید، میدان نقش جهان، تخت سلیمان، ارگ بم، پاسارگاد، گنبد سلطانیه، بیستون، کلیساهای ایرانی، سازه‌های آبی شوشتر، بازار تبریز، آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی و باغ‌های ایرانی)، وجود اماکن مذهبی متعدد و ظرفیت عظیم مالکیت معنوی بر جشن جهانی نوروز، از قدرت عظیمی در جذب گردشگر به کشور برخوردار می‌باشد. ایران با داشتن یک میلیون و دویست هزار تپه و صد و پنجاه هزار اثر تاریخی و منابع متنوع طبیعی به تصدیق سازمان یونسکو، از نظر وجود آثار تاریخی و فرهنگی در میان هشت کشور نخست جهان جای دارد و از منظر جاذبه‌های اکوتوریسمی و تنوع اقلیمی، جزو پنج کشور برتر دنیاست. طبیعت چهار فصل ایران، وجود دریا، کویر، چشمه‌های آب گرم، حیات وحش متنوع و انحصاری، جاذبه‌های گردشگری مذهبی و تاریخ و تمدن هفت هزار ساله این قابلیت را به ایران بخشیده است که در ردیف نخستین انتخاب‌های گردشگران جهان قرار گیرد (حکم‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۴). این در حالی است که در نتیجه کاهش ورود جهانگرد، شغل‌های موجود مرتبط با گردشگری نیز از میان رفته یا کاهش چشمگیری خواهند داشت و ارتباط مالی و بانکی ایران نیز کمتر خواهد شد. افرادی که می‌توانند با ورود جهانگردان، صاحب شغل شده و از گزند خطا، کزروی و جرم مصون باشند، در معرض این ناهنجاری‌ها قرار می‌گیرند.

اثر دیگر تحریم‌ها بر محیط‌زیست و انرژی‌های تجدیدناپذیر است. «تحریم‌های اقتصادی با اعمال ممنوعیت‌ها بر صادرات و واردات، مشکلاتی را برای تأمین مواد غذایی، دارو و تجهیزات پزشکی، سوخت و... کشور ایجاد می‌کند و از این طریق، بر حق سلامت - که یکی از مظاهر آن، استفاده مطلوب از محیط‌زیست است - اثر می‌گذارد» (Petrescu, 2010). همچنین، انتقال فن‌آوری‌های دوستدار محیط‌زیست^۱، طرح‌های صنعتی کمتر آلاینده و حمایت از فن‌آوری‌های دوستدار محیط‌زیست، سه موضوعی است که به‌طور مشخص در ارتباط با فن‌آوری و محیط‌زیست مطرح است. ارتقای سطح کیفی محیط‌زیست در کشورها نیازمند توجه به فن‌آوری‌هایی است که دوستدار محیط‌زیست هستند اما اعمال تحریم‌ها می‌تواند در دسترسی یک کشور به چنین فن‌آوری‌هایی محدودیت ایجاد نماید. این در حالی است که امروزه، مسئله محیط‌زیست در تمامی

1. Transfer of Environmentally Sound Technology (EST)

عرصه‌ها نیازمند زیرساخت‌های متعددی است که یکی از این موارد، انتقال فن‌آوری‌های دوستدار محیط‌زیست است. نتیجه چنین موضوعی هم بر محیط‌زیست و برخورداری از آن تأثیرگذار است و هم بر اقتصاد کشور که موجب تضعیف آن می‌گردد. در این صورت، یکی از عوامل بروز جرم - که نبود کار و فعالیت و اقتصاد رونق‌یافته و قوی است - تشدید می‌گردد.

امروزه، در اسناد الزام‌آور بین‌المللی متعدد، تعهدات مشخصی در این زمینه برعهده کشورهای نهاد شده‌است؛ برای نمونه، کنوانسیون ۲۰۰۱ در مورد منابع ژنتیکی گیاهی برای غذا و کشاورزی بیان نموده‌است که طرف‌های متعهد مکلف به فراهم‌نمودن امکان دسترسی به فن‌آوری‌های حفاظت، شناسایی، ارزیابی و استفاده از منابع ژنتیکی گیاهی غذایی و کشاورزی در قالب قراردادهای چندجانبه هستند و این درحالی است که تحریم‌های بین‌المللی به‌ویژه در حوزه فن‌آوری می‌تواند امکان دسترسی کشورهای نیازمند به چنین فن‌آوری‌هایی را محدود نماید.

تحریم‌ها با تضعیف توان اقتصادی کشور، روند دستیابی به توسعه پایدار را مختل می‌کند. امروزه، آلودگی هوا، آب و تخریب جنگل‌ها بیشتر در کشورهای اتفاقی می‌افتد که از توسعه‌یافتگی مناسب برخوردار نیستند؛ بنابراین، تحمیل تحریم‌های یک‌جانبه و یا سازمانی می‌تواند بر تعهدات قراردادی و عرفی الزام‌آور و غیر الزام‌آور متعدد در حوزه محیط‌زیست اثرگذار باشد. برخی از این تعهدات از جمله اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت انتقال فن‌آوری‌های سبز و... در کنوانسیون‌های لازم‌الاجرای زیست‌محیطی بیان گردیده‌است و برخی از تعهدات در اثر تکرار در اسناد غیر الزام‌آور و در رویه کشورهای به‌عنوان تعهدات الزام‌آور عرفی مورد تأکید قرار گرفته‌است که از نمونه‌های بارز آن می‌توان به اصل همکاری در محیط‌زیست، منع آسیب به محیط‌زیست و ممنوعیت استفاده خسارت‌بار از سرزمین اشاره کرد (مشهدی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۶).

د. چگونگی اعمال تحریم‌ها و ارتکاب و تشدید جرم

رابطه مستقیم میان عدم پیشرفت اقتصادی و سکون و رکود یا بدتر از آن رکود تورمی، با افزایش جرم و جنایت ناشی از مشکلات اقتصادی مشخص و آشکار است. وقتی دولتی تحت تحریم قرار می‌گیرد، بر اقتصاد کشور فشاری دوچندان وارد می‌شود که موجب عدم کارایی و کارکرد مناسب می‌گردد. «تحریم با برهم‌زدن اقتصاد جامعه، زندگی عادی و متعارف شهروندان آن را مخدوش می‌سازد» (ذاکر حسین، ۱۴۰۰: ۵۵۶). آسیب‌های ناشی از بحران‌های اقتصادی و تأثیر آن بر مردم

در سطوح مختلف متفاوت است. اغلب پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مردم محلی و روستاییان به دلیل اقتصاد ضعیف از آسیب‌پذیری بالایی برخوردار هستند (Costin, 2014: 16). این در حالی است که در جامعه‌ای که شرایط اقتصادی کشور مناسب باشد و دولت از توان مدیریت امور و سیاستگذاری مطلوب برخوردار باشد، رونق اقتصادی و تبادلات مالی میان مردم و بخش‌های مختلف اقتصادی افزایش می‌یابد و این گردش پول، منجر به کار و رونق اقتصادی خواهد شد و برعکس؛ در شرایطی که امکان پیش‌گفته به دلیل متغیرهای متفاوتی همچون اعمال تحریم‌ها، سوءمدیریت، فساد و... وجود نداشته باشد، زمینه و گرایش ارتکاب جرم و افزایش جنایت وجود خواهد داشت.

با مطالعه تاریخ جوامع سیاسی پی می‌بریم که میان رکود اقتصادی و وقوع جرم، رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ اعم از سرقت‌های کوچک و یا جنایات‌های شدید. هر رکود اقتصادی (که به دلایلی مختلفی ایجاد می‌شود) افزایش نرخ جرم و جنایت را به همراه داشته است. طی دوران رکود بزرگ اقتصادی (دهه سی آمریکا) نرخ جرم و جنایت حدود دو سال افزایش یافت و پس از آن، در ۲۰ ماه آخر - که مصادف با جنگ جهانی دوم بود - کاهش زیادی یافت. در طی جدیدترین رکود اقتصادی که در سال ۲۰۰۱ میلادی رخ داد، نرخ جرم و جنایت افزایش چندانی نداشت؛ چراکه طی ۱۰ سال قبلی روندی کاهشی را طی کرده بود. اما نمی‌توان رابطه میان رکود اقتصادی و نرخ جرم و جنایت را انکار کرد.

تحریم‌ها موجب برهم‌خوردن نظم طبیعی و روال قانونی بسیاری از فرآیندهای از پیش تعیین‌شده در ساختار اداری دولتی می‌گردد. اتخاذ سیاست انقباضی مانند کاهش ظرفیت وام‌دهی بانک‌ها یا افزایش هزینه تولیدکنندگان در اثر فرآیند دورزدن تحریم‌ها^۱ - که خود، از علل کاهش شفافیت است - به کاهش فعالیت در بخش واقعی اقتصاد منجر خواهد شد. از پیامدهای تحریم، کاهش رشد اقتصادی، گردش مالی میان طبقات مختلف جامعه و مصرف کالاهای اساسی و مواد مغذی، کاهش آمار اشتغال، سودآوری و بروز رکود اقتصادی است که به دنبال آن، آمار انواع جرایم در بخش‌های مالی و حتی خانوادگی و بروز خشونت در جامعه و نهاد خانواده نیز افزایش می‌یابد.

کارشناسان بر تأثیر تحریم‌ها بر قسمت‌هایی همچون صنایع نفتی، پتروشیمی و بانک‌ها اجماع نظر دارند اما ضروری است اشاره شود که حوزه‌هایی همچون کشاورزی، جهانگردی، دارویی و پزشکی نیز تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند. تحریم‌ها و اعمال ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها موجب کاهش واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای از جمله ماشین‌آلات مدرن کشاورزی، تجهیزات، قطعات و

ادوات کشاورزی می‌شود (کازرونی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۹۶)؛ همچنین، ممنوعیت واردات نهاده‌های کشاورزی از جمله کود و سموم بر کیفیت و کمیت کشاورزی اثر منفی برجای می‌گذارد (مصطفوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰۹). از طرفی، باید گفت که تأثیرات منفی تحریم‌ها بر صادرات محصولات کشاورزی و رقابت‌پذیری نیز غیرقابل انکار است (دوراندیش، ۱۳۹۷: ۴۹۸)؛ چراکه بسیاری از کالاها در بخش کشاورزی به دلیل آنکه مصرف‌کننده نهایی^۱ آن مشخص نیست و کالا از قابلیت مصرف دوگانه هم در بخش شیمیایی و هم در بخش کشاورزی برخوردار است، مورد تحریم قرار می‌گیرند. همچنین، جهانگردی به دلیل تعارض سیاست‌های ملی با کشورهای تحریم‌کننده و بروز تنش‌های بین‌المللی و بخش مالی و پزشکی به دلیل تحریم‌های بانکی و مالی، به‌طور غیرمستقیم تحت تأثیر منفی تحریم‌ها قرار خواهند داشت.

نکته مهم دیگر به‌عنوان یکی از مضرات تحریم‌ها، کاهش شفافیت در بخش دولتی است. شفافیت یکی از مهم‌ترین عناصر و متغیرهای توسعه در هر کشور است که با وجود تحریم‌ها انتظار شفافیت از مقام‌های دولتی به‌شدت کاهش خواهد یافت؛ زیرا دولت باید در شرایطی به اقدامات و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و سیاست‌گذاری مبادرت ورزد که تمام اقدامات وی توسط تحریم‌کنندگان و سازمان‌های خارجی تحت نظارت و کنترل قرار می‌گیرد؛ بنابراین، برنامه‌های دولتی، ناخودآگاه از شفافیت خارج شده و امکان بروز و شکل‌گیری فساد در آن پدیدار خواهد شد.

طبق برآورد کارشناسان، از مهم‌ترین علل ارتکاب جرایم اختلاس، سرقت، صدور چک بلامحل، تصرف عدوانی و... فقر و مشکلات مالی مجرم است. به همین جهت، با توجه به اینکه در طول چند سال اخیر، تحریم‌های اقتصادی، میزان تورم، رکود و بیکاری تشدید یافته‌است، نرخ رشد بیکاری به نحو نگران‌کننده‌ای افزایش یافته و گرانی کالاها و خدمات، بزرگ‌ترین مشکل بسیاری از خانواده‌ها به‌شمار می‌آید. بنابراین، جا دارد که پدیده مجرمانه و به‌خصوص جرایمی که ارتباطی جدانشدنی با مسائل اقتصادی دارند، فقط از حیث مفهوم مجرد قانونی مورد بررسی قرار نگیرند بلکه در برخورد با این‌گونه جرایم، عوامل ارتکاب آنها نیز که در واقع، تحریم‌های اقتصادی، رشد نقدینگی، افزایش تورم، گرانی کالا و خدمات و بیکاری فزاینده است، مورد ملاحظه قرار گیرند.

نتیجه‌گیری

پیش از ارزیابی فرضیه‌های پژوهش، اشاره به این نکته ضروری است که غیر از مولفه تحریم‌های

اعمالی بر ایران، متغیرهای دیگری مانند فرهنگ عمومی و سیاسی مردم، روبه عمومی و عرف جامعه، ساختار اداری و سیاسی کشور، نحوه مدیریت در حوزه‌های مختلف اداری و حتی فرهنگی، نوع الگوهای اقتصادی، سیاست جنایی در برخورد با جرایم اقتصادی، قانون‌گرایی یا قانون‌گریزی، نوع بینش و رهیافت‌های علمی اقتصادی در ارتکاب جرم اثرگذار است که در این مقاله تنها بر نقش تحریم‌ها تأکید گردیده است.

اثر منفی تحریم‌ها و هم‌افزایی آن بر دیگر مشکلات مورد نظر مقام‌ها و مسئولان کشور است؛ چنانچه مقام معظم رهبری در بخشی از سخنان خود فرمودند: «تحریم و محاصره اقتصادی قطعاً یک جنایت بزرگ است و به مسئله تحریم نباید به‌عنوان یک کار سیاسی نگاه کرد. این واقعا یک جنایت است» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47576>). جرم و جامعه دو واقعیتی هستند که در ارتباط مستقیم با یکدیگر قرار داشته و در تأثیر و تأثر متقابل با هم هستند؛ از یک سو، اگر جامعه‌ای وجود نداشته باشد، بدیهی است که جرمی نیز ارتکاب نخواهد یافت؛ زیرا زمینه‌های بروز هر جرم، در واقع، در شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حاکم بر آن جامعه نهفته است و از سوی دیگر، به همان میزان که شرایط اجتماعی بر نوع و میزان ارتکاب جرم تأثیر می‌گذارد، جامعه نیز از وقوع جرایم مختلف تأثیر می‌پذیرد. شرایط اقتصادی جامعه، بدون شک، یکی از مهم‌ترین مولفه‌های موثر بر نوع و میزان جرایم است؛ زیرا در صورتی که جامعه از نظر اقتصادی در رفاه باشد، به‌طور اطمینان‌بخشی می‌توان گفت جرایمی نیز که ریشه در فقر و مشکلات مالی افراد دارند، کمتر به وقوع خواهند پیوست و در مقابل، تردیدی نیز وجود ندارد که هر چه شرایط اقتصادی اجتماع از وضع مطلوب فاصله بگیرد، در واقع، زمینه‌های ارتکاب جرایم مرتبط با مالی افزایش یافته و در نتیجه، به میزان این نوع از جرایم افزوده خواهد شد.

علاوه بر آنکه تحریم‌ها موجب کندشدن روابط بازرگانی، مسدودی در بسیاری از حوزه‌ها و کاهش صادرات و واردات مواد اولیه و فن‌آوری می‌گردد، بر میزان تولید و حجم روابط بازرگانی و پولی نیز اثرگذار خواهد بود. افزایش بیکاری، کاهش درآمد، کاهش سطح بهداشت و رفاه با وجود رکود تورمی، موجب افزایش ارتکاب جرم به‌خصوص در حوزه‌های اقتصادی در دو سطح خرد توسط قشر ضعیف جامعه و از طرف دیگر، اختلاس، دور زدن قوانین و مقررات و کسب درآمدهای بی‌قاعده خواهد شد.

لازم به ذکر است که در این مقوله، ما با دو نکته مهم و مرتبط با هم مواجه هستیم؛ از طرفی، تحریم

و تأثیر منفی آن بر اقتصاد موجب رشد نقدینگی، گرانی مواد اولیه و سختی در واردات آن، افزایش هزینه ورود فن آوری‌ها و تعطیلی یا کاهش فعالیت کارگاه‌ها و کارخانه‌ها، افزایش تورم و رکود و در نهایت، کوچک شدن اقتصاد خانواده‌ها می‌گردد که از علل وقوع جرم در سطح جامعه است و از سوی دیگر، تحریم‌ها را باید در کنار مولفه‌های منفی اقتصادی که ریشه در سوءمدیریت، فساد و انباشت خسارت‌ها و آسیب‌ها دارد، مد نظر قرار داد که موجب هم‌افزایی بر یکدیگر و تشدید اثر تحریم‌ها شده‌است. بدین ترتیب، تحریم‌ها و تصمیم‌های نادرست و آسیب‌زا و سوءمدیریت، خواه ناخواه، بر هم اثر گذاشته و یکدیگر را به ضرر شهروندان و نسل آینده تقویت می‌کنند؛ موضوعی که سبب تشدید ارتکاب جرم در زمینه‌های مختلف خواهد شد. در این راستا باید اشاره کرد که گسترش بیکاری، کاهش میزان درآمد، افزایش تورم - که تحریم‌ها از علل بروز آن است - موجب فقر و تنگدستی در خانواده‌ها و طبقات پایین جامعه و گرایش به ایجاد مشاغل کاذب می‌شود که ارتکاب جرایم در هر سطحی چون ارتشا، اختلاس و به‌طور کلی، بی‌اعتنایی به قوانین و مقررات و در نتیجه، رواج جرم و جنایت را به دنبال خواهد داشت. در این خصوص باید گفت که اگر با وجود فشارهای خارجی و محدودیت‌های ورود فن آوری، مواد اولیه و ارتباط‌های مالی و بازرگانی، تلاش همه‌جانبه و ملی برای تولید و رفع موانع، آن‌چنان که مورد تأکید دولتمردان جمهوری اسلامی ایران است، صورت گیرد، تا اندازه زیادی از نقش منفی تحریم‌ها کاسته می‌شود و فشار آن بر شهروندان که به‌طور غیرمستقیم باعث افزایش ارتکاب جرم می‌گردد، کاهش می‌یابد. در این خصوص مقام معظم رهبری فرمودند: «تهدید تحریم را که یک تهدید واقعی و یک جنای حقیقی است، می‌توان تبدیل کرد به فرصت؛ به این شکل که به ظرفیت‌های داخلی و نیروهای داخلی خودمان تکیه بکنیم» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47576>).

فهرست منابع

منابع فارسی

- آذربایجانی، کریم و همکاران (پاییز ۱۳۹۴)، "اثر تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده و اتحادیه اروپا بر تجارت دوجانبه ایران و شرکای عمده تجاری آن: کاربرد مدل جاذبه"، تحقیقات اقتصادی، سال پنجاهم، شماره ۳، صص ۵۶۲-۵۳۹
- اردبیلی، محمدعلی (۱۳۸۲)، حقوق جزای عمومی، چاپ پنجم، تهران، نشر میزان
- بیانات مقام معظم رهبری در سخنرانی نروزی ۱۴۰۰ خطاب به ملت ایران، قابل دسترسی در

تارنمای (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47576>)

- حق شناس، علی (۱۳۹۰)، مبانی دیپلماسی و آداب دیپلماتیک، تهران، نشر سنا
- حکم آبادی، علی اکبر؛ دولت آبادی، افسانه (۱۳۹۹)، "بررسی حقوقی و اقتصادی تأثیر تحریم‌ها بر صنعت گردشگری"، فصلنامه بین‌المللی قانون یار، سال چهاردهم، شماره ۱۳، صص ۱۴۸ - ۱۲۳
- دوراندیش، آرش و همکاران (۱۳۹۷)، "بررسی نقش تحریم‌های تجاری و بحران اقتصادی جهانی بر صادرات زعفران ایران"، فصلنامه زراعت و فن آوری زعفران، سال ششم، شماره ۴، صص ۵۱۳ - ۴۹۹
- ذاکر حسین، محمدهادی (تابستان ۱۴۰۰)، "تعقیب تحریم‌های اقتصادی به‌عنوان جنایت بر ضد بشریت"، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، سال پنجاه و یکم، شماره ۲، صص ۵۸۰ - ۵۶۱
- رضوی، محمدحسین؛ زین‌الدینی، فاطمه (۱۳۹۸)، "بررسی حقوقی تطابق اقدامات متقابل اقتصادی با موازین حقوق بشر: تحریم‌های اقتصادی و دسترسی به غذا و دارو"، دوفصلنامه حقوق بشر، سال چهاردهم، شماره ۱، صص ۱۷ - ۱
- سجاسی، حمدالله، یار احمدی، میترا (۱۳۹۲)، "تحلیل تاب‌آوری روستاییان در برابر بحران اقتصادی ناشی از تحریم‌ها مرود: روستاهای شهرستان بینالود"، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال نهم، شماره ۲، صص ۲۲۶ - ۱۹۹
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ شادی خوب، سیدرضا (۱۳۹۷)، "اثرات تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی بر تاب‌آوری معیشت روستاییان در دهستان رادکان شهرستان چناران"، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هفتم، شماره ۲، صص ۷۰ - ۴۱
- کارولین، توماس (۱۳۸۲)، حکومت جهانی، توسعه و امنیت انسانی، ترجمه مرتضی بحرانی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- کرباسی، علیرضا؛ امینی‌زاده، میلاد (۱۳۹۸)، "بررسی عوامل موثر بر صادرات پسته ایران با تأکید بر نقش تحریم‌های تجاری"، فصلنامه تحقیقات اقتصاد کشاورزی، سال دوازدهم، شماره ۳، صص ۲۲ - ۱
- گلدوزیان، ایرج؛ (۱۳۸۴) بایسته‌های حقوق جزای عمومی، تهران، میزان
- مشهدی، علی؛ رشیدی، مهناز (۱۳۹۴)، "تأثیر تحریم‌های وضع شده بر ضد ایران بر محیط زیست، انرژی و انتقال تکنولوژی از منظر حقوق بین‌الملل"، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال شانزدهم، شماره ۴۶، صص ۱۲۳ - ۱۰۳

- مصطفوی، مهدی و همکاران (۱۳۹۴)، "بررسی رابطه علیت تحریم‌های اقتصادی، متغیرهای کلان اقتصادی و آلاینده‌های زیست‌محیطی در ایران"، کاربرد رهیافت علیت سیاسی، فصلنامه اقتصاد مقداری، سال یازدهم، شماره ۱، صص ۱۲۸ - ۱۰۳
- میراحمدی، محمود؛ رشیدی، حسن (۱۳۹۳)، "تحریم‌ها و تأثیر آن بر کسب و کار در ایران"، مجله اقتصادی، سال اول، شماره ۳، صص ۴۲ - ۲۷
- ولیدی، محمد صالح (۱۳۸۸)، بایسته‌های حقوق جزای عمومی، تهران، جنگل

منابع انگلیسی

- Costin, Lenut.a,(2014), Impact of the National Economy restructuring on the Rural Developmen, Realities and Perspectives for Romania, Vol. 5, No. ISSN – 2285 – 6803; ISSN– L – 2285 – 6803, pp. 13-19.
- Feghe, Ali, zarouni, Zahra,(2016), The Impact of Sanctions on the Economy of Iran, International Journal of Resistive Economics, vol. 4, issue 1, 84-99.
- Galtuny, John,(2016) On The Effects of International Economic Sanctions, World Politics volume19(3) 423-512.
- Hufbauer, Gary; Geoffrey Schott and Elliott(2007), Economic Sanctions Reconsidered, Peterson Institute for International Economics.
- Ilieva, Jana and Aleksandar Dashtevski and Filip Kokotovic(2018). Economic Sanctions in International Law, UTMS Journal of Economics 9, pp. 201–211
- Kirman, Alan,(2010), The economic crisis is a crisis for economic theory, CESifo Economic Studies, Vol. 56, 4/2010, 498–535.
- Kokabisghi, fatemeh,(2018), Assessment of the Effects of Economic Sanctions on Iranians' Right to Health by Using Human Rights Impact Assessment Tool: A Systematic Review, Int J Health Policy Manag, 7(5), 374–393.
- Olton, Roy and Jack C,(2001) The International Dictionary, Western Mishigan University, Third Edition.
- Petrescu, Ioana M,(2010), The Humanitarian Impact of Economic Sanction, This

is the html Version of the file access at file://mac/Home/Downloads/274.pdf. 20201-02-04

-Tzanakopoulos, Antonios(2011), Disobeying The Security Council(Countermeasures against Wrongful Sanctions), Oxford University Press. Publish in the United State of America

